

TALABALARDA XOR IJROCHILIGI ORQALI MUSIQIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI

Xudoynazarova Shaxloxon Bahodirovna

Guliston davlat pedagogika instituti 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Raximov Nurillo Narzullaevich

Guliston davlat pedagogika instituti v.b.dotsenti

Telefon: +998883310771

Annotatsiya. *Mazkur maqolada talabalarda xor ijrochiligi orqali musiqiy madaniyatni shakllantirishning pedagogik va psixologik asoslari tahlil qilingan. Shuningdek, xor mashg'ulotlarining estetik tarbiya, musiqiy tafakkur, vokal-xor malakalari va jamoaviy ijro ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *xor ijrochiligi, musiqiy madaniyat, vokal-xor, pedagogik texnologiyalar, ansambl, intonatsiya, musiqa ta'limi, estetik tarbiya, jamoaviy ijro, nafas texnikasi, vokal malaka.*

Bugungi kunda yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalashda musiqa san'atining o'рни beqiyosdir. Ayniqsa, xor san'ati talabalarining estetik dunyoqarashini rivojlantirish, ularning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini shakllantirish hamda jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Musiqa inson qalbiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan san'at turi bo'lib, u inson ruhiyati, hissiyoti va tafakkurining shakllanishida muhim o'rin egallaydi.

Xor bo'lib kuylash jarayonida talabalar musiqani his qilish, uni badiiy idrok etish, ovoz imkoniyatlarini to'g'ri boshqarish va jamoa bilan uyg'un ishlash malakalarini egallaydilar. Shu sababli xor mashg'ulotlarini ilmiy-metodik asosda tashkil etish musiqa pedagogikasining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Musiqa madaniyati darslarida xor ijrochiligi o'quvchilarning musiqiy savodxonligini oshirish bilan bir qatorda, ularning badiiy didini, emotsional dunyoqarashini ham rivojlantiradi. Ayniqsa, vokal-xor mashg'ulotlari orqali talabalar sof intonatsiya, ritmni his qilish, ansambl uyg'unligi va sahna madaniyati kabi muhim ijrochilik malakalarini egallaydilar.

Xor ijrochiligining pedagogik ahamiyati: Xor san'ati musiqa ta'limining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Jamoa bo'lib kuylash orqali o'quvchilarda: musiqiy eshituv; ritmni his qilish; ijodiy tafakkur; sahna madaniyati; estetik did; jamoaviy hamkorlik ko'nikmalari shakllanadi.

Xor mashg'ulotlari davomida talabalar bir-birini tinglashga, umumiy badiiy maqsad sari intilishga va ijro intizomiga o'rganadilar. Bu esa ularda mas'uliyat hissi va ijodiy faollikni rivojlantiradi. Musiqa pedagogikasida xor mashg'ulotlari o'quvchilarning nafaqat musiqiy qobiliyatini, balki psixologik holatini ham ijobiy rivojlantiruvchi vosita sifatida qaraladi. Chunki

jamo'a bo'lib kuylash jarayonida talabalar ruhiy jihatdan erkinlashadi, ularda o'ziga bo'lgan ishonch ortadi va sahna qo'rquvi kamayadi.

Xor ijrochiligining psixologik xususiyatlari: Psixolog olimlarning ta'kidlashicha, musiqa inson hissiyotiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, xor bo'lib kuylash jarayonida talabalar: hissiy kechinmalarni chuqur his qiladi;

emotsional barqarorlikka erishadi; musiqiy xotirasi rivojlanadi; diqqat va tafakkur faollashadi.

Xor mashg'ulotlari o'quvchilarda ijobiy emotsional muhit yaratadi. Bu esa ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ijodiy faoliyatga undaydi. Psixologik jihatdan qulay muhitda tashkil etilgan xor mashg'ulotlari talabalar ijrochilik mahoratining tez rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, xor mashg'ulotlari davomida o'quvchilarning xarakter xususiyatlari ham shakllanadi. Ular o'zaro hurmat, hamkorlik, jamoaga moslashish va mas'uliyat kabi sifatlarni egallaydilar.

Vokal-xor malakalarini shakllantirish usullari: Talabalarda vokal-xor malakalarini rivojlantirish quyidagi asosiy yo'nalishlar orqali amalga oshiriladi:

Nafas texnikasi: To'g'ri nafas olish kuylash jarayonining asosiy omillaridan biridir. Nafas mashqlari yordamida talabalar: ovozni erkin boshqarishni;

uzun musiqiy frazalarni kuylashni; tovushning ravon chiqishini o'rganadilar.

Nafasni noto'g'ri ishlatish esa ovozning siqilishiga va intonatsiyaning buzilishiga olib keladi.

Sof intonatsiya: Sof intonatsiya xor ijrochiligining asosiy mezoni hisoblanadi. Intervallarni aniq kuylash, tovushlarni bir xil balandlikda ushlash va tonal markazni his qilish xor sifatini belgilaydi. Mashg'ulotlarda gamma, interval va maxsus vokal mashqlardan foydalanish talabalar eshituv qobiliyatini rivojlantiradi.

Ansambl uyg'unligi: Ansambl — barcha xor ishtirokchilarining bir xil ritm, temp va dinamika asosida uyg'un kuylashidir. Ansamblning mukammalligi xor ijrosining badiiy ta'sirchanligini oshiradi.

Buning uchun: ovoz partiyalarini muvozanatlashtirish; bir xil talaffuzga erishish; umumiy nafas olishni tashkil etish muhimdir

Ikki ovozli kuylash: Ikki ovozli mashqlar o'quvchilarning musiqiy eshituvini va polifonik tafakkurini rivojlantiradi. Ayniqsa, yuqori sinf o'quvchilarida ikki ovozli kuylash malakalarini shakllantirish professional xor ijrochiligi uchun muhim bosqich hisoblanadi.

Xor rahbarining pedagogik mahorati: Vokal-xor jamoasining muvaffaqiyati ko'p jihatdan rahbarning pedagogik mahoratiga bog'liq.

Xor rahbari: tashkilotchilik qobiliyatiga; musiqiy savodxonlikka; dirijyorlik malakasiga; pedagogik va psixologik bilimlarga ega bo'lishi lozim.

Rahbar mashg'ulot jarayonida har bir talabaning individual imkoniyatlarini hisobga olishi, ularning ovoz diapazoni va xarakter xususiyatlariga mos yondashuvni tanlashi kerak.

Shuningdek, xor rahbari ijodiy muhit yaratishi, talabalarni rag'batlantirib borishi va ularda musiqa muhabbat uyg'ota olishi zarur.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati: Bugungi kunda xor mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jumladan: interfaol metodlar; multimedia vositalari;

audio va video tahlillar; individual yondashuv texnologiyalari; kichik guruhlarda ishlash usullari talabalarining darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ijrochilik sifatini yaxshilaydi. Xususan, audio yozuvlarni tinglash va tahlil qilish orqali talabalar professional xor ijrosining o'ziga xos jihatlarini chuqurroq anglaydilar.

Xulosa. Xor ijrochiligi talabalarining musiqiy madaniyatini shakllantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Vokal-xor mashg'ulotlarini ilmiy asosda tashkil etish o'quvchilarning musiqiy tafakkuri, estetik didi va ijrochilik mahoratini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek: sof intonatsiyani shakllantirish;

nafas texnikasini rivojlantirish; ansambl uyg'unligini ta'minlash;

ikki ovozli kuylash malakalarini rivojlantirish xor ta'limining asosiy vazifalari sifatida muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari xor mashg'ulotlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish musiqa ta'limi samaradorligini oshirishini ko'rsatdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Mirzaev Q.T. Bolalar xor jamoasi bilan ishlash uslubiyoti. – Toshkent, 2009.
- 2.Turnazarov N. Musiqa o'qitish metodikasi va maktab repertuari. – Termiz, 2006.
- 3.Gudkova E. Xor dirijyorligi asoslari. – Toshkent, 2012.
- 4.Karimova D. Vokal-xor ijrochiligi metodikasi. – Toshkent, 2018.
- 5.Yormatov Sh. Musiqa pedagogikasi. – Toshkent, 2015.
- 6.Sharafieva N. Musiqiy tarbiya nazariyasi. – Toshkent, 2019.
- 7.Mansurova G. Xor san'ati va ijrochilik mahorati. – Toshkent, 2021.
8. Ибрагимова Н. МУСИҚА НАЗАРИЯСИ ФАНИНИНГ МУСИҚА ЎҚИТУВЧИСИНИ КАСБИЙ ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШДАГИ ЎРНИ. Vol. 3 No. 28 (2024): THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY